

Liite 5. Etelä-Pohjanmaan arviointiraportti syksy 2021

Päätösraportti ja muiden alueiden arviointiraportit [julkaisuarkistossa](#)

Etelä-Pohjanmaa

Juha Koivisto & Heidi Muurinen, THL

Etelä-Pohjanmaan sosiaali- ja terveysterveyskeskus -hankkeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa ja vahvistaa Etelä-Pohjanmaan kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukokonaisuutta toimintaympäristön muutosten sekä väestö- ja palvelutarpeen ennusteiden mukaisesti. Vaikuttava palvelukokonaisuus koostuu tietojohdattamisesta, kotona asumisesta sekä palveluun ja hoitoon pääsystä, joita yhdistää palvelujen jatkuvuus, ihmislähtöisyys ja käytettävyys. Hankkeella kehitetään yhteisesti hyvinvointialueelle laaja-alainen sosiaali- ja terveysterveyskeskuksen malli, jossa toimii monialaiset tiimit. Sekä terveydenhuollon että sosiaalihuollon vastaanotolle pääsee määrääjässä. Asiakas saa tarvitsemansa avun ja tarvittaessa omatyöntekijän. Palveluketjut toimivat matalalta kynnykseltä perustasolle ja erityistasolle saumattomasti myös päihde- ja mielenterveysasiakkaille. Perhekeskus tarjoaa tasalaatuiset ja tasa-arvoiset palvelut koko alueelle yhteistyössä opiskelu- huollon kanssa.

Kuntoutus on osa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta ja siinä on toimivat palvelukokonaisuudet ja palveluketjut. Päihde- ja mielenterveyspalvelut tuotetaan perustasolle kaikenikäisille ja päihde- ja mielenterveys palveluja vahvistetaan ja tarjotaan matalalla kynnyksellä. Maksuton ehkäisy laajennetaan kuulu- maan alueille, joissa se on järjestetty puutteellisesti. Asiakasohjausta laajennetaan koskemaan eri palvelui- ta, kuten perhekeskus, vammaiset ja laaja alainen sote-keskus. Lastensuojelu tuodaan osaksi lapsiperheiden palveluita ja lapsiperhepalveluissa vahvistetaan osaamista. Valvonta-ohjaus ja asiakaspalaute yhdenmukaista- taan. Rakenteellinen sosiaalityö on osa kehittämistyötä ja sosiaalityö on vahvasti mukana monialaisessa sote-keskuksessa ja päihde- ja mielenterveyspalveluiden kehittämisessä.

Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden paranta- minen

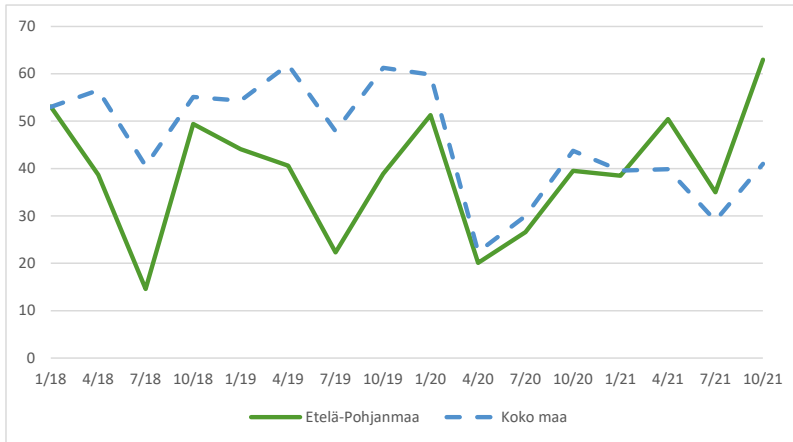
Pääsy kiireettömään hoitoon ja hoidon jatkuvuus

Yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista perusterveydenhuollon avosairaanhoidon kiireettömälle lääkärikäynnille odottaneita oli Etelä-Pohjanmaalla vuosina 2018 ja 2019 jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Keväällä 2020 alkaneen koronaepidemian aikana yli seitsemän päivää odotta- neiden osuus laski koko maan tavoin voimakkaasti, mutta kääntyi syksyllä 2020 takaisin nousuun. Huhti- kuusta 2021 alkaen Etelä-Pohjanmaan luku on ollut koko maan keskiarvoa suurempi. Lokakuussa 2021 yli 60 prosenttia asiakkaista joutui odottamaan kiireetöntä hoitoa yli seitsemän päivää, kun koko maan kes- kiarvo oli runsas 40 prosenttia. Vuoden 2021 osalta hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien lääkärikäyntien hoitopääsytietojen osuus oli Etelä-Pohjanmaalla vain kaksi prosenttia kaikista lääkärin kiireettömistä käynneistä (Kuvio 1.)

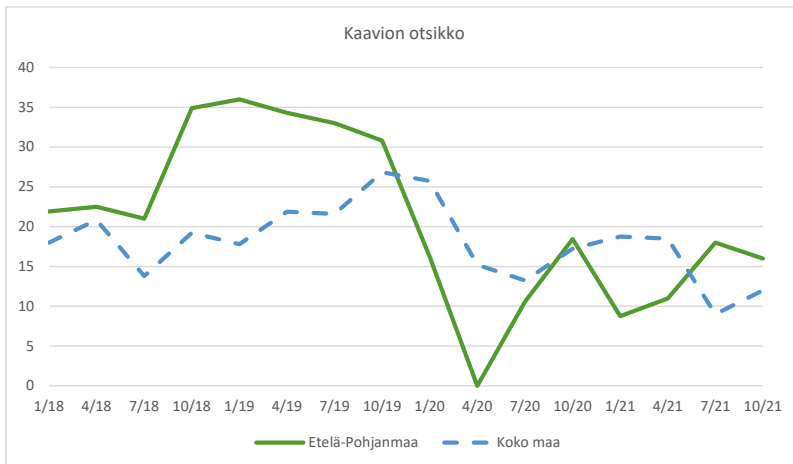
Sairaana-/terveydenhoitajan kiireettömälle käynnille yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden osuus kaikista toteutuneista käynneistä on vaihdellut vuosittain, ja se oli jonkin verran koko maan keskiarvoa alempi huhtikuussa 2021. Sen jälkeen osuus kasvaa hieman koko maan keskiarvoa suu- remmaksi. Vuosien 2020 ja 2021 osalta tiedoissa saattaa olla kirjaus- ja tiedonsiirto-ongelmia, sillä järjes- telmiin kirjautuneiden käyntien kokonaismäärä on vähäinen. Vuoden 2021 osalta hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien sairaana-/terveydenhoitajakäyntien hoitopääsytietojen osuus oli Etelä- Pohjanmaalla vain yksi prosentti kaikista sairaana-/terveydenhoitajan kiireettömistä käynneistä (Kuvio 2.)

Perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiireetöntä käyntiä yli 90 päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden määrä pienenee syksyn 2019 20 prosentista alle viiteen prosenttiin vuo- den 2020 huhtikuussa. Määrä alkaa jälleen kasvaa jyrkästi pandemian aikana – toisin kuin koko massa

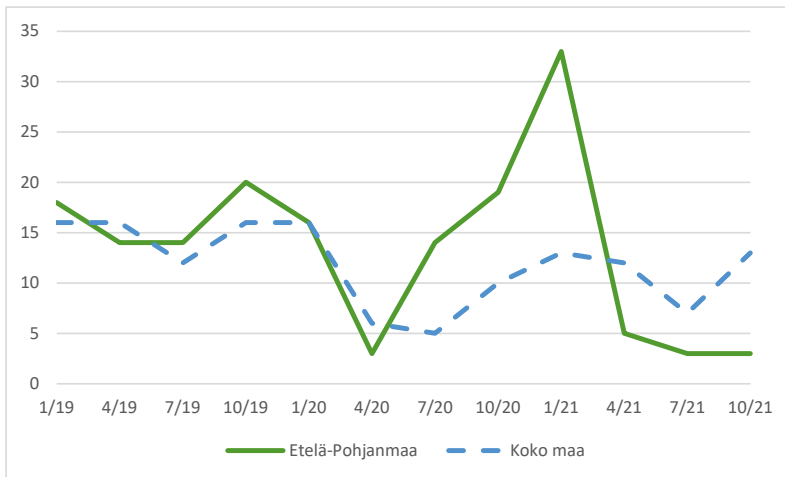
keskimäärin – ja on tammikuussa 2021 yli 30 prosenttia, kunnes taas kevästä alkaen pienenee alle viiden prosentin koko maassa määrän ollessa keskimäärin hieman suurempi. Vuoden 2021 osalta hoidon tarpeen arviointiin perustuvien kiireettömien hammaslääkärikäyntien hoitopääsytietojen osuus kaikista hammaslääkärin kiireettömistä käynneistä oli Etelä-Pohjanmaalla neljä prosenttia. (Kuvio 3.)

Kuvio 1. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon lääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Kuvio 2. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon sairaan-/terveydenhoitajan kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Kuvio 3. Perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 90 pv hoidon tarpeen arvioinnista, % toteutuneista käynneistä

Etelä-Pohjanmaalla runsas 33 prosenttia asiakkaista kertoi vuonna 2020 asioivansa aina tai usein saman lääkärin kanssa. Luku on jonkin verran koko maan keskiarvoa pienempi. 30,6 prosenttia asiakkaista kertoi asioivansa aina tai usein saman hoitajan kanssa. Määrä on melkein neljä prosenttia pienempi kuin alueella vuonna 2018, mutta hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 1.)

Taulukko 1. Hoidon jatkuvuus

		2018	2020
Asioi aina tai usein saman lääkärin kanssa (%)	Etelä-Pohjanmaa	32	33,3
	Koko maa	40,2	36,8
Asioi aina tai usein saman hoitajan kanssa (%)	Etelä-Pohjanmaa	34,5	30,6
	Koko maa	32,1	29,6

Pääsy sosiaalialan ammattilaisen kiireettömälle vastaanotolle

Etelä-Pohjanmaalla asiakas sai syyskuussa 2021 sosiaalihuollon työntekijälle (sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja) kiireettömän ajanvarausajan (ajanvarauspyynnöstä) lapsiperheiden ja työikäisten palveluissa keskimäärin seitsemän arkipäivän kuluessa kunnissa ja viiden arkipäivän kuluessa yhteistoiminta-alueilla. Syyskuussa 2020 kiireettömän ajan sai keskimäärin viiden arkipäivän kuluessa lapsiperheiden palveluissa ja 5–6 arkipäivän kuluessa työikäisten palveluissa. Iäkkäiden palveluissa kiireettömän ajanvarausajan sai syyskuussa 2020 kunnissa kuuden arkipäivän kuluessa (1,5 arkipäivää syyskuussa 2020) ja niin ikään kuuden arkipäivän kuluessa yhteistoiminta-alueilla (5,4 arkipäivää syyskuussa 2020).

Sähköisten palvelujen käytön esteet

Etelä-Pohjanmaalla 86,4 prosenttia asukkaista koki vuonna 2020 esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä. Määrä on selvästi koko maan keskiarvoa suurempi. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kokenut esitetä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä

		2020
Kokenut esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä (%)	Etelä-Pohjanmaa	86,4
	Koko maa	79,5

Oma-arviointi

Hoidon saatavuuden osalta Etelä-Pohjanmaan hankkeen oma-arvioinnissa seurataan T3-aikoja. Syyskuussa 2021 kiireettömän T3-ajan sai hoitajalle 1–14 arkipäivän kuluessa eli keskiarvo oli 3,3 arkipäivää (4 arkipäivää syyskuussa 2020), lääkärille 7–21 arkipäivän kuluessa eli keskiarvo oli 12 arkipäivää (16,71 arkipäivää syyskuussa 2020), fysioterapeutille 1–7 arkipäivän kuluessa eli keskiarvo oli 4,6 arkipäivää (10,43 arkipäivää syyskuussa 2020) ja hammaslääkärille 14–120 arkipäivän kuluessa keskiarvon ollen siten 43,5 arkipäivää (74, 43 arkipäivää syyskuussa 2020).

Hankkeen oma-arvioinnin mukaan tulostavoitteena on, että kiireettömään hoitoon ja palveluun pääsee seitsemässä vuorokaudessa ja hoidon sekä palvelun jatkuvuus on turvattu. Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan tähän liittyvä prosessitavoite sovittujen ilta- ja viikonloppuaikojen tarjolla olosta ei ole edennyt suunnitellusti ja on vielä kaukana tavoitteesta. Kevään oma-arvioinnin mukaan kaukana tavoitteesta oltiin myös siinä, että asiakas- ja palveluohjaus sekä hoidon ja palvelutarpeen arviointi on yhdenmukaisempi ja yhteisesti sovittujen palveluketjujen ja kokonaisuuksien käyttöönotto on aloitettu alueen määritelmän mukaisesti, mutta syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan näiden kanssa edetään nyt kohti tavoitetta suunnitellusti.

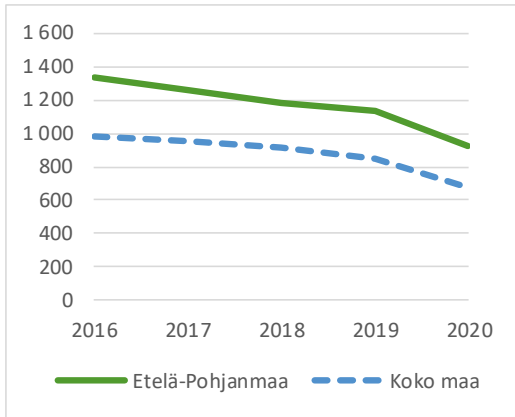
Suunnitellusti kohti tavoitettaan edetään yhä myös seuraavien prosessitavoitteiden kanssa: vastaanottomallin rakenne on yhdessä sovittu ja ne ovat monialaisia, moniammatilliset tiimit ovat toiminnassa kaikissa toimipisteissä, yhdessä sovitut sähköiset/digitaaliset palvelut ovat käytössä kaikissa toimipaikoissa, asiakkuudet segmentoidaan ja tunnistetaan yhteisesti sovitun mukaisesti, asiakas ohjautuu oikealle polulle ja Suuntima -palvelu on käytössä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lisäksi täydennysshaun myötä on lisätty kaksi prosessitavoitetta, jotka ovat uusien sosiaalityön työmenetelmien jalkauttaminen ja implementointi sekä matalan kynnyksen ja ennaltaehkäisevien sekä liikkuvien palveluiden kehittäminen ja pilotointi. Näiden tavoitteiden osalta edetään suunnitellusti, vaikka ollaankin vielä kaukana tavoitteesta.

Keskeisimpinä onnistumisina syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan ensimmäisen hyötytavoitteen osalta esiin se, että monialainen sote-keskustyöskentely sekä teemakohtaiset työryhmät ovat käynnissä ja pilotteja on käynnistynyt. Lisäksi perhekeskuskehittämisestä nostetaan esiin sähköinen perhekeskuskehittäminen kansallisen ohjauksen mukaisesti sekä perhekeskus-kehittäminen yhteisesti alueella tehdyn konseptoinnin ja kansallisen mallin/määritelmän mukaisesti.

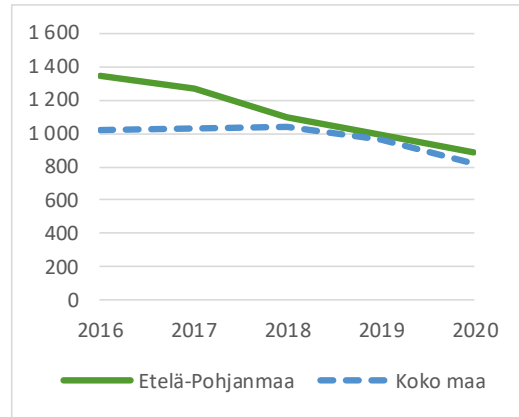
Toiminnan painatuksen siirtäminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Perusterveydenhuolto

Etelä-Pohjanmaalla on tarkastelujaksolla ollut perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärikäyntejä tuhatta asukasta kohden selvästi enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Määrä on kuitenkin laskenut viime vuosina, kuten koko maan keskiarvokin. Lasku kiihtyi koronaepidemian myötä vuonna 2020. Etelä-Pohjanmaan avosairaanhoidon lääkärikäynnit putosivat vuonna 2020 alle tuhannen, mutta käyntejä on edelleen noin kolmannes muuta maata enemmän (Kuvio 4). Myös muut kuin lääkärikäynnit ovat Etelä-Pohjanmaalla laskeneet ja jäivät noin 900 käyntiin tuhatta asukasta kohden vuonna 2020. Luku oli lähellä koko maan keskiarvoa (Kuvio 5). Etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä on ollut Etelä-Pohjanmaalla lähellä koko maan keskiarvoa. Vuonna 2020 etäasiointikäyntien osuus nousi selvästi ja oli 27 prosenttia kaikista käynneistä. (Taulukko 3.) Terveyskeskuksen läheteellä erikoissairaanhoidon tulleiden osuus kaikista päättyneistä erikoissairaanhoidon hoitajaksoista on Etelä-Pohjanmaalla pienentynyt ja oli vuonna 2020 noin 30 prosenttia. Luku on lähellä koko maan keskiarvoa (Kuvio 6).

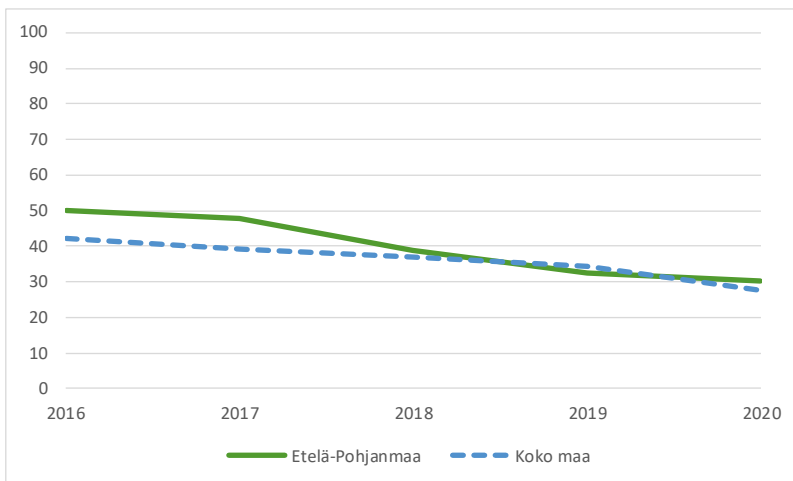
Kuvio 4. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon lääkärikäynnit yhteensä / 1 000 asukasta

Kuvio 5. Perusterveydenhuollon avosairanhoidon muut kuin lääkärikäynnit yhteensä / 1000 asukasta

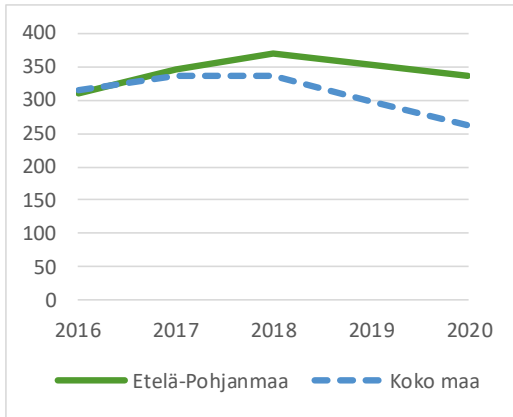
Taulukko 3. Etäasiointikäynnit, % perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä

		2016	2017	2018	2019	2020
Etelä-Pohjanmaa	Miehet	21,1	20,3	19,8	19,7	25,7
	Naiset	23,6	23,2	23,1	22,8	28,1
	Yhteensä	22,5	22,0	21,7	21,5	27,0
Koko maa	Miehet	19,3	19,0	19,4	20,6	28,0
	Naiset	20,8	20,8	21,5	22,9	30,0
	Yhteensä	20,2	20,1	20,6	22,0	29,2

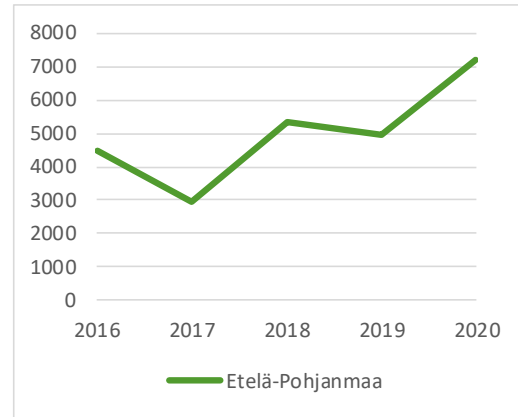

Kuvio 6. Terveyskeskuksen läheteellä erikoissairaanhoidon tulleet, % kaikista päätyneistä erikoissairaanhoidon hoitojaksoista

Lastenneuvolan erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit sekä yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset ovat Etelä-Pohjanmaalla lievästi vähentyneet vuoden 2018 jälkeen. Vuonna 2020 niitä oli 337 käyntiä tuhatta vastaavan ikäistä asukasta kohden. Määrä on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. (Kuvio 7.) Kasvatus- ja perheneuvoloiden vuotuisissa asiakasmäärissä on Etelä-Pohjanmaalla viime vuonna ollut vaihtelua. Vuonna 2020 asiakkaita oli yli 7000. Suunta on nouseva. (Kuvio 8).

Kuvio 7. Lastenneuvolan erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit sekä yksilöllisen tarpeen mukaiset terveystarkastukset /1000 vastaavankäistä asukasta

Kuvio 8. Kasvatus- ja perheneuvolojen asiakkaat vuoden aikana

Lapsiperheiden palvelut

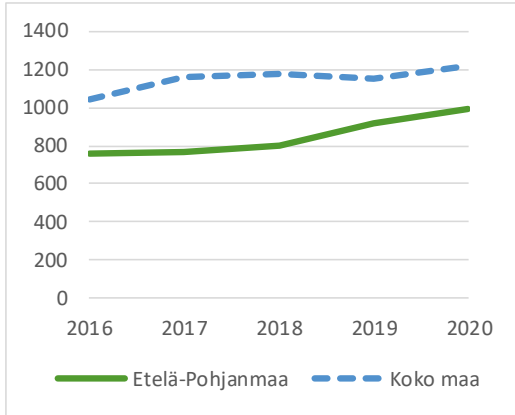
Etelä-Pohjanmaalla oli vuonna 2020 perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa 0,6 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019 ja hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Perheitä oli lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalveluissa hieman enemmän kuin vuonna 2019. Sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä perheitä oli vuonna 2020 4,7 prosenttia, 1,5 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019. Lastensuojelun tehostetussa perhetyössä perheitä oli vuonna 2020 yhtä paljon kuin edeltävänä vuonna. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden määrä on ollut Etelä-Pohjanmaalla viime vuosina hienoisessa kasvussa. Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleita 0–17-vuotiaita on viime vuosina ollut 0,3 prosenttia vastaavan ikäisestä väestöstä. (Taulukko 4.)

Taulukko 4. Lapsiperheiden palvelut

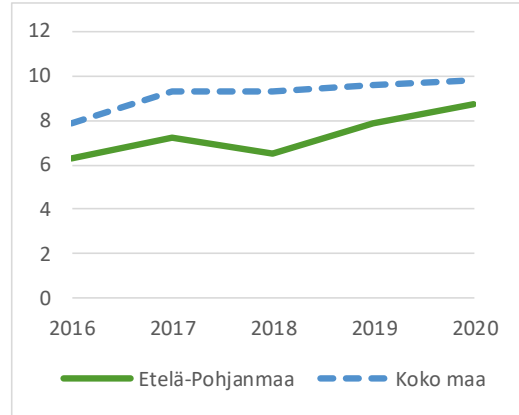
		2016	2017	2018	2019	2020
Perheitä kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut	Etelä-Pohjanmaa	1	1,6	1,4	1,9	2,5
	Koko maa	1,9	2,4	2,3	2,5	2,3
Perheitä lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalveluissa, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut	Etelä-Pohjanmaa	0,4	0,4	1,4	0,4	0,6
	Koko maa	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Perheitä sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut	Etelä-Pohjanmaa	2,7	2,4	5,1	3,2	4,7
	Koko maa	2,3	2,5	3,1	3,4	3,1
Perheitä lastensuojelun tehostetussa perhetyössä, % lapsiperheistä, kunnan kustantamat palvelut	Etelä-Pohjanmaa	1,5	1,5	4,4	2,1	2,1
	Koko maa	1,6	1,8	1,8	1,8	1,6
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä (THL)	Etelä-Pohjanmaa	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5
	Koko maa	1,4	1,4	1,5	1,6	1,6
Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0–17-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
	Koko maa	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4

Nuorten mielenterveyspalvelut

Etelä-Pohjanmaalla on 13–17-vuotiaiden erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian avohoitokäyntejä ollut viime vuosina selvästi vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Määrä on kuitenkin kasvanut 2018 jälkeen. (Kuvio 9.) Myös psykiatrian laitoshoidossa on 13–17-vuotiaita ollut viime vuosina vähemmän kuin keskimäärin koko maassa. Sekin määrä on kasvanut vuoden 2018 jälkeen. (Kuvio 10.)

Kuvio 9. Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit, nuorisopsykiatria / 1 000 13–17-vuotiasta

Kuvio 10. Psykiatrian laitoshoidon 13–17-vuotiaat potilaat / 1 000 vastaavanikäistä

Etelä-Pohjanmaan alueella oli syyskuussa 2020 peruspalveluna käytössä nuorten mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon soveltuvista psykososiaalisista menetelmistä masennusoireistoon suunnattu Inter Personal Counseling (IPC) -menetelmä. Menetelmä on ollut käytössä Suupohjan liikelaitos kuntayhtymässä (LLKY), jossa menetelmään koulutettuja ammattilaisia on neljä. Alueella ei syyskuussa 2020 ollut käytössä nuorten mielenterveyshäiriöiden ennaltaehkäisyyn ja hoitoon soveltuvista psykososiaalisista menetelmistä ahdistuneisuusoireiluun suunnattua CoolKids -menetelmää.

Muista menetelmistä Etelä-Pohjanmaan alueella oli syyskuussa 2020 käytössä Ihmeelliset vuodet -menetelmä. Menetelmä on käytössä Seinäjoella perheneuvolassa (yhdeksän koulutettua ammattilaista) ja varhaiskasvatuksessa (3–4 koulutettua ammattilaista) sekä JIK:n alueella (kaksi koulutettua ammattilaista). Lisäksi Etelä-Pohjanmaan alueella oli syyskuussa 2020 käytössä Lapset puheeksi -menetelmä Ilmajoella (viisi koulutettua ammattilaista).

Etelä-Pohjanmaalla oli hankekaudella 30.9.2021 mennessä koulutettu 25 IPC-osaajaa, joista 18 oli käyttänyt menetelmää. (Taulukko 5.)

Muille kuin nuorille suunnatuista näyttöön perustuvista psykososiaalisista hoidon menetelmistä alueella oli syyskuussa 2021 käytössä Ihmeelliset vuodet lapsille ja vanhemmille, Käynti Kerrallaan toisen asteen opiskelijoille ja vanhemmille sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeinen lähestymistapa ja psykoedukaatio työikäisille ja ikääntyneille.

Taulukko 5. Psykososiaalisiin menetelmiin koulutetut, menetelmiä käyttäneet ja aloitetut hoitajaksot hankekaudella 30.9.2021 mennessä

	Koulutetut	Menetelmää käyttäneet	Aloitettut hoitajaksot
IPC-osaaja	25	18	47

Mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyvät asiat

Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt on Etelä-Pohjanmaalla ollut perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton kirjattuna käyntisyynä määrältään tasaisesti pienempi kuin koko massa keskimäärin. Vuonna 2020 niitä oli 5,2 prosenttia käyntisyistä. Määrä on kuitenkin kasvanut viime vuosina hienoisesti. Päihteiden aiheuttamat ongelmat ovat olleet lääkäriellä käyntisyynä aavistuksen useammin kuin koko maassa keskimäärin. Vuonna 2020 0,6 prosenttia kirjatusta käynneistä. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt sekä päihteiden aiheuttamat ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä

		2016	2017	2018	2019	2020
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt pl. päihteiden käytön ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä, % kirjatusta käyntisyistä	Etelä-Pohjanmaa	3,3	4	4	4,8	5,2
	Koko maa	3,9	4,4	4,7	5	5,5
Päihteiden aiheuttamat ongelmat perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä, % kirjatusta käyntisyistä	Etelä-Pohjanmaa	0,5	0,6	0,6	0,4	0,6
	Koko maa	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5

Päihdehuollon avopalveluiden asiakasmäärä on Etelä-Pohjanmaalla hivenen kasvanut viime vuosina, mutta pienenee kuitenkin vuonna 2020 4,6 prosenttia edeltävästä vuodesta tuhatta asukasta kohden. Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidettujen potilaiden määrä on Etelä-Pohjanmaalla pienentynyt aavistuksen viime vuosina. Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleita asiakkaita on Etelä-Pohjanmaalla ollut viime vuosina hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin, vuotta 2018 lukuun ottamatta. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Päihdehuollon avopalveluiden asiakkaat sekä päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut

		2016	2017	2018	2019	2020
Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta	Etelä-Pohjanmaa	7,2	7,2	7,5	11	6,4
	Koko maa	8,2	8	7,4	7,1	6,1
Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta	Etelä-Pohjanmaa	3,1	3	2,9	2,8	2,6
	Koko maa	2,8	2,8	2,8	2,8	2,6
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1 000 asukasta	Etelä-Pohjanmaa	1,5	1,7	3,4	1,4	1,7
	Koko maa	2,4	2,4	2,3	2,2	2,0

Etelä-Pohjanmaalla oli alkoholia liikaa käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä vuonna 2020 vajaa neljä prosenttia pienempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Alkoholia liikaa käyttävien osuus 65 vuotta täyttäneistä

		2016	2017	2018	2019	2020
Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 65 vuotta täyttäneet	Etelä-Pohjanmaa			24,9		30,7
	Koko maa	32,1	33,7	31,1	34,3	34,3

Etelä-Pohjanmaalla on ikävälillä 25–80 vuotta tapahtuneiden alkoholiperäisten kuolemien vuoksi menetettyjen elinvuosien lukumäärää alimmassa tuloviidenneksessä ollut viime vuosina lähellä koko maan keskiarvoa, vuonna 2019 hieman pienempi. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Alkoholikuolemiin menetetyt elinvuodet

		2016	2017	2018	2019
Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25–80 vuotta / 100 000 vastaavanikäistä, pienituloiset	Etelä-Pohjanmaa	3383	3259	3167	2954
	Koko maa	3476	3244	3153	3145

Etelä-Pohjanmaalla on vuosina 2016–2018 ollut C-hepatiitti-infektioita noin puolet vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakasmäärä on Etelä-Pohjanmaalla kasvanut viime vuosina, mutta määrä on silti ollut huomattavasti pienempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 10.)

Taulukko 10. C-hepatiitti-infektiot ja huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakkaat

		2016	2017	2018	2019	2020
C-hepatiitti-infektioita (kaikki tartuntatavat yhteensä) / 100 000 asukasta	Etelä-Pohjanmaa	11,7	9,2	9,8		
	Koko maa	20,8	20,2	21,2		
Huumeiden käyttäjien terveysneuvontapisteiden asiakkaat / 100 000 asukasta	Etelä-Pohjanmaa	30	41,4	46,8	63,7	81,2
	Koko maa	117,4	134,6	146,2	320	181,6

Ikäihmisten palvelut ja muistisairauksien ennaltaehkäisy

Etelä-Pohjanmaalla 75 vuotta täyttäneistä noin 91 prosenttia asui kotona vuonna 2020. Määrä on hieman vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Omaishoidon tuen hoidettavia heistä oli vuonna 2020 6,7 prosenttia, hieman vähemmän kuin kolmena edeltävän vuonna. Säännöllisen kotihoidon piirissä heistä oli vuonna 2020 18,2 prosent-

tia. Määrä on pienentynyt viime vuosina. Tavallisen palveluasumisen asiakkaita heistä on ollut viime vuosina 0,6 prosenttia. Tehostetun palveluasumisen asiakkaina heistä oli vuonna 2020 8,9 prosenttia. Määrä on ollut jonkin verran suurempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. 75 vuotta täyttäneiden kotihoito ja asumispalvelut

		2016	2017	2018	2019	2020
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	90,2	90,1	90,6	90,5	90,9
	Koko maa	90,9	91,1	91,3	91,7	91,9
Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	6,6	6,9	7,3	7,1	6,7
	Koko maa	4,7	4,8	4,8	4,8	4,6
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 75 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	20,2	21,1	20,8	19,6	18,2
	Koko maa	17,2	17,4	17	16,5	15,9
Ikääntyneiden tavallisen palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
	Koko maa	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 75 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	8,9	9,2	9,1	9,3	8,9
	Koko maa	7,3	7,5	7,6	7,3	7,3

Etelä-Pohjanmaalla 85 vuotta täyttäneistä runsas 80 prosenttia asuu kotona. Omaishoidon tuen hoidettavia heistä oli vuonna 2020 10,6 prosenttia, määrä on hieman kasvanut viime vuosina. Säännöllisen kotihoidon piirissä heistä oli vuonna 2020 35,9 prosenttia. Määrä on pienentynyt edeltäviin vuosiin verrattuna. Tavallisen palveluasumisen asiakkaita heistä oli vuonna 2020 1,3 prosenttia. Tehostetun palveluasumisen asiakkaina heistä oli vuonna 2020 noin 19 prosenttia. Määrä on nelisen prosenttia suurempi kuin koko maassa keskimäärin. (Taulukko 12.)

Taulukko 12. 85 vuotta täyttäneiden kotihoito ja asumispalvelut

		2016	2017	2018	2019	2020
Kotona asuvat 85 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	79,4	80	80,9	80,8	80,7
	Koko maa	80,6	81,2	81,4	82,4	82,4
Omaishoidon tuen 85 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	9,3	10,2	10,7	10,4	10,6
	Koko maa	6,7	6,9	7,1	6,8	6,7
Säännöllisen kotihoidon piirissä olleet 85 vuotta täyttäneet asiakkaat, % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	39	39,9	39,9	38,6	35,9
	Koko maa	34,7	34,5	34,5	33,6	32,8
Ikääntyneiden tavallisen palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	1,5	1,2	1,4	1,4	1,3
	Koko maa	2,1	1,8	1,7	1,6	1,7
Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 85 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12., % vastaavanikäisestä väestöstä	Etelä-Pohjanmaa	18,9	19,1	18,5	19,1	18,9
	Koko maa	15,6	15,9	16,3	15,8	16,0

Etelä-Pohjanmaan alueella 33 prosentissa kunnista oli syyskuussa 2020 käytössä muistisairauksien ennaltaehkäisyyn tähtäävä elintapaohjauksen toimintamalli. Yhteistoiminta-alueista muistisairauksien ennaltaehkäisyyn tähtäävä elintapaohjauksen toimintamalli oli käytössä 60 prosentilla. Syyskuun 2021 tilannetta koskevan kyselyvastauksen mukaan Etelä-Pohjanmaalla on valmistunut alueellinen muistisairaalan palveluketju, jossa on huomioitu

elintapaohjaus ja jossa kaikki kunnat ja yhteistoiminta-alueet ovat mukana. Finger -toimintamalli otetaan käyttöön vuonna 2022.

Sähköisen palvelukanavan kautta annettava ammattihenkilön neuvonta ja ohjaus

Etelä-Pohjanmaan kunnissa ei syyskuussa 2020 ollut tarjolla sähköisen palvelukanavan kautta annettavaa ammattihenkilön neuvontaa ja ohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa lapsiperheiden, nuorten tai työikäisten palveluissa. Ikääntyneiden palveluissa palvelua tarjosi 25 prosenttia kunnista. Syyskuussa 2021 tilanne oli ikääntyneiden ja työikäisten osalta ennallaan, mutta kunnista 25 prosenttia tarjosi sähköisen palvelukanavan kautta neuvontaa ja ohjausta lapsiperheiden ja nuorten palveluissa.

Yhteistoiminta-alueista 60 prosentilla oli syyskuussa 2020 ja syyskuussa 2021 tarjolla sähköisen palvelukanavan kautta annettavaa ammattihenkilön neuvontaa ja ohjausta sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa lapsiperheiden ja nuorten palveluissa. Työikäisten palveluissa prosenttiosuus oli syyskuussa 2021 noussut vuodentakaisesta 60 prosentista 80 prosenttiin, mutta ikääntyneiden osalta vastaavasti laskenut vuodentakaisesta 80 prosentista 60 prosenttiin.

Matalan kynnyksen avoimet fyysiset kohtaamispaikat ja yhteisösosiaalityö

Etelä-Pohjanmaan alueella oli syyskuussa 2021 yhteensä 4 (2 kunnissa ja 2 yhteistoiminta-alueilla) lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen avointa fyysistä kohtaamispaikkaa (esim. asukastila tai ”yhteinen olohuone”), joissa on saatavilla sosiaali- ja/tai terveydenhuollon lakisääteistä ohjausta ja neuvontaa. Kohtaamispaikkojen määrä oli laskenut kahdella syyskuusta 2020, jolloin niitä oli 6 (2 kunnissa ja 4 yhteistoiminta-alueilla).

Alueella oli syyskuussa 2020 yhteensä 10 (3 kunnissa ja 7 yhteistoiminta-alueilla) kaikille asukkaille tarkoitettua matalan kynnyksen avointa fyysistä kohtaamispaikkaa (esim. asukastila tai ”yhteinen olohuone”), joissa on saatavilla sosiaali- ja/tai terveydenhuollon lakisääteistä ohjausta ja neuvontaa. Kohtaamispaikkojen kokonaismäärä oli pysynyt ennallaan verrattuna lähtötilanteeseen, tosin silloin niistä yksi oli kunnissa ja loput yhdeksän yhteistoiminta-alueilla.

Etelä-Pohjanmaan alueen sosiaalitoimessa tehtiin syyskuussa 2020 kyselyvastauksen mukaan yhteisösosiaalityötä, kuten etsivää sosiaalityötä tai erityisryhmien parissa tehtävää sosiaalityötä, asukkaiden tarpeiden kannalta arvioituna kunnissa hieman (2) ja yhteistoiminta-alueilla melko hyvin (4). Syyskuussa 2021 tilanne oli parantunut kunnissa, joissa yhteisösosiaalityötä tehtiin jonkin verran (3), mutta heikentynyt yhteistoiminta-alueilla, joissa yhteisösosiaalityötä tehtiin vain hieman (2) (1=eikä, 5=tarpeita vastaavalla tavalla).

Oma-arviointi

Hankkeen tulostavoitteena on, että *kotona asuminen on turvattu*. Kaikki tähän tulostavoitteeseen tähtäävät prosessitavoitteet etenevät syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan suunnitellusti kohti tavoitetta. Näistä jo keväällä 2021 suunnitellusti etenivät tavoitteet siitä, että käytössä on uusia sähköisiä palveluita kotona asumisen turvaamiseksi, Etelä-Pohjanmaalla on yhteinen sote-tilannekeskus ja lääkäripalveluiden toimintamalli kotona asumisen tueksi on sovittu ja on käytössä. Keväällä 2021 kaukana mutta syksyllä jo lähempänä tavoitetta oltiin siinä, että asiakkaan palvelutarve on määritelty, palvelutarpeen mukaiset kotiin vietävät palvelut tarjotaan kaiken ikäisille, kotikuntoutuksen ja kuntoutuksen toimintamalli on sovittu ja ne ovat käytössä, kotisairaaloiminta on yhdenmukainen alueella ja että palliatiivinen hoito ja saattohoito on tarvittaessa mahdollista kotona koko alueella.

Täydennyshaun myötä kotona asumisen turvaamiseen liittyvinä uusina prosessitavoitteina on luoda ja ottaa käyttöön henkilökohtaisen avun yhtenäinen toimintamalli sekä ikäihmisten palveluiden ja toimintamallien kehittäminen yhteistyössä Tulevaisuuden kotona asumista tukevat palvelut iäkkäille -hankkeen kanssa. Näidenkin tavoitteiden osalta kehittäminen etenee suunnitellusti.

Hankkeen tulostavoitteena on, että *ennaltaehkäisevät palvelut ovat yhtenäisiä, systemaattisia ja kattavia*. Tähän tähtäävistä prosessitavoitteista suunnitellusti kohti tavoitetta edetään siinä, mielenterveysstrategian mukainen toiminta on käynnissä, puhekeskustelun menetelmiä on käytössä koko alueella ja että sosiaalityön keinovalikoima on monipuolistunut.

Syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan tavoitetilaa on saavutettu siinä, että ehkäisevän päihdetyön verkosto työskentelee maakunnallisen suunnitelman mukaisesti. Uudeksi tavoitteeksi täydennyshaussa on asetettu päihde- ja riippuvuusstrategian laatiminen ja toiminnan kehittäminen sen mukaisesti. Lisäksi oma-arvioinnissa nostetaan

erityiseksi onnistumisiksi se, että suun sairauksien ennaltaehkäisevän työryhmän työskentely on aktiivisesti käynnissä ja että elintapaohjauksen käsikirja sisältö on koostettu, sisällön arviointi tehty ja kirjaaminen yhteiselle alustalle on käynnissä. Myös tavoite siitä, että alueella on yksi yhtenäinen maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on edennyt ja nostetaan esiin oma-arvioinnissa onnistumisena.

Yhtenäisiä ja riittäviä lasten, nuorten ja perheiden palveluita koskevaan tulostavoitteeseen liittyvät prosessitavoitteet ovat edenneet. Kohtaamispaikkojen ja matalan kynnyksen palveluiden kehittäminen etenee suunnitellusti kohti tavoitteita. Yhtenä onnistumisena nostetaan esiin se, että psykiatrisen sairaanhoitajien pilotit ovat käynnissä. Asetetut tavoitteet on jo saavutettu siinä, että psykososiaalisia työmenetelmiä on käytössä alueella lasten ja nuorten perustason palveluissa ja siinä, että perhekeskuksen ja sivistystoimen yhteistyöryhmätoiminta on syventynyt. Onnistumisena syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan esiin, että IPC-koulutukset olivat käynnissä TAYS:n johdolla.

Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen

Asiakastytyväisyys ja palvelujen sujuvuus

Asiakkaat olivat Etelä-Pohjanmaalla vuosina 2018 ja 2020 tyytyväisiä terveysaseman vastaanottopalveluihin (asteikko 1=täysin eri mieltä – 5=täysin samaa mieltä). Asiakastytyväisyys on hivenen parantunut vuodesta 2018 kaikkien neljän ulottuvuuden osalta. Asiakkaat kokivat vuonna 2020, että heistä välitettiin kokonaisvaltaisesti (4,5), hoitoa koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä (4,6), saatu palvelu koettiin hyödylliseksi (4,7) ja tarvittu palvelu/hoito saatiin, kun sitä tarvittiin (4,7). (Kuvio 13.)

Taulukko 13. Asiakastytyväisyys

		2018	2020
Asiakastytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Kohtaaminen, asiakaspalvelu	Etelä-Pohjanmaa	4,5	4,8
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Osallistuminen päätöksentekoon	Etelä-Pohjanmaa	4,5	4,6
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Palvelun hyödyllisyys	Etelä-Pohjanmaa	4,6	4,7
	Koko maa	4,6	4,7
Asiakastytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin: Palvelun toteutuminen kohtuullisessa ajassa	Etelä-Pohjanmaa	4,5	4,7
	Koko maa	4,6	4,6

Myös suun terveydenhuollon palveluun oltiin vuonna 2018 tyytyväisiä. Asiakkaat kokivat, että heistä välitettiin kokonaisvaltaisesti (4,8), hoitoa koskevat päätökset tehtiin yhteistyössä (4,8), saatu palvelu koettiin hyödylliseksi (4,9) ja tarvittu palvelu/hoito saatiin, kun sitä tarvittiin (4,7).

Etelä-Pohjanmaalla terveystalveluja käyttäneistä vuonna 2020 52,7 prosenttia koki palvelun sujuvaksi, vajaa kolme prosenttia harvempi kuin 2018. Sosiaalipalveluja käyttäneistä vuonna 2020 palvelun koki sujuvaksi runsas 53 prosenttia eli jonkin verran useampi kuin vuonna 2018. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Palvelujen sujuvuus

			2018	2020
Koki palvelun sujuvaksi, (%) terveystalveluja käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	58	55,6
		Naiset	53,4	49,9
		Yhteensä	55,5	52,7
	Koko maa	Yhteensä	55	54,3
Koki palvelun sujuvaksi, (%) sosiaalipalveluita käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	56,4	56,2

	Naiset	47	49,5
	Yhteensä	51,8	53,2
Koko maa	Yhteensä	46,1	51,6

Asiakaskohtaisen vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittaaminen

Etelä-Pohjanmaan alueella asiakaskohtaisia vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittareista oli syyskuussa 2021 sosiaalipalveluissa käytössä Kykyviisari 50 prosentilla kunnista ja 40 prosentilla yhteistoiminta-alueista (25 % kunnista ja 20 % yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020). RAI-välineistöön kuuluva mittari oli käytössä 75 prosentilla kunnista ja 80 prosentilla yhteistoiminta-alueista (50 % kunnista ja 20 % yhteistoiminta-alueista syyskuussa 2020). Myös AVAIN-mittarin käyttö oli laajentunut, sillä syyskuussa 2020 se ei ollut käytössä Etelä-Pohjanmaan alueella, mutta syyskuussa 2021 AVAIN-mittari oli käytössä 25 prosentilla kunnista ja 60 prosentilla yhteistoiminta-alueista. Etelä-Pohjanmaalta on mukana kaksi yhteistoiminta-aluetta ja yksi kunta työikäisten asiakkasuunnitelmapilotissa, jossa AVAIN tietosisältöjä pilotoidaan.

Rakenteellinen sosiaalityö

Etelä-Pohjanmaalla ei syyskuussa 2020 ollut käytössä rakenteellisen sosiaalityön toimintamalleja. Sen sijaan ajalla 1.9.2020-31.8.2021 on otettu käyttöön sosiaalinen raportointi.

Oma-arviointi

Etelä-Pohjanmaan hankkeen tulostavoitteena on, että *johtaminen on strategista ja perustuu tiedolla johtamiseen alueen toimintaympäristössä*. Tämän tulostavoitteen osalta seuraavat prosessitavoitteet etenevät syksyn 2021 oma-arvioinnin mukaan suunnitellusti kohti tavoitetta: tiedolla johtamisen hallintamalli on luotu, sen käyttöönotto on suunnittelu ja se on portaittain otettu käyttöön, tietotarpeet tunnistetaan systemaattisesti, kerättävästä tiedosta on sovittu ja tiedon keruun ja tuotannon määrittely sote-integroiduissa palveluissa on tehty.

Myös asiakaspalautteen keräämistä koskeva tavoite etenee suunnitellusti ja syksyn oma-arvioinnissa nostetaan onnistumisena esiin, että yhtenäinen ja yhteisesti laadittu asiakaspalautelomake otetaan käyttöön kansallisten väittämien julkaisun jälkeen (2022 talvi) samalla Qpro-järjestelmällä kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikoissa ja yksiköissä. Kaukana tavoitteesta ollaan vielä siinä, että alueella olisi hallintorajat ylittäviä esimiesverkostoja ja johtajuutta tukevaa koulutusta olisi järjestetty tarpeen mukaisesti, mutta näidenkin tavoitteiden osalta edetään suunnitelman mukaisesti. Uutena prosessitavoitteena täydennyshaun myötä on, että yhtenäiset valvonta- ja ohjaukset otetaan käyttöön asteittain suunnitelman mukaisesti, pilotoidaan ja käyttöönotetaan sisäisen auditoinnin ja omavalvonnan toimintamallit.

Hankkeen tulostavoitteena on, että *alueella on riittävä, osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö*. Lähes kaikkien prosessitavoitteiden osalta ollaan vielä kaukana tavoitteesta, mutta edetään kuitenkin suunnitelman mukaisesti. Näitä prosessitavoitteita ovat: ammattilaisten osaaminen on kartoitettu ja on vahvempaa mm. menetelmien, työkäytäntöjen, kohtaamisen ja vaikuttavuuden näkökulmista, ammattilaiset voivat työssään paremmin, TKIO-toiminta on osa perustyötä ja alueella on käytäntölähtöistä tutkimusta ja että sote-palveluissa on yhtenäinen brändi- ja markkinointisuunnitelma, jota toteutetaan yhdessä sovitun mukaisesti. Sen sijaan kohti tavoitetta on jo edetty siinä, että työnjako ja työprosessit olisi uudelleenmuotoiltu.

Täydennyshaun myötä hankealueella käynnistyy kuntoutuspalveluiden kehittäminen, jossa tavoitteena on, että *sosiaali- ja terveydenhuollossa on toimivat kuntoutuspalvelut*. Tähän liittyvien prosessitavoitteiden osalta kehittäminen ei vielä ole edennyt paisti prosessitavoitteessa ottaa käyttöön alueellisesti kuntoutuksen toimintakyky- ja vaikuttavuusmittarit (esim. PROMIS, Kykyviisari).

Lisäksi syksyn 2021 oma-arvioinnissa kolmanteen hyötytavoitteeseen liittyvinä onnistumisina nostetaan esiin, että alueellinen perhekeskusmalli on konseptoitu, monialaisen sote-keskuksen konseptointia valmistellaan ja että ensimmäinen maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valmistumassa.

Palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen

Päivystyskäynnit, toistuvat lääkärikäynnit ja ensihoidon kuljetukset

Etelä-Pohjanmaalla oli vuosina 2016–2020 huomattavasti koko maan keskiarvoa vähemmän perusterveydenhuollon päivystyskäyntejä. Alueen päivystyskäyntien määrä tuhatta asukasta kohden vuonna 2020 oli noin 100, kun koko maan keskiarvo oli lähes 400 (Taulukko 15).

Etelä-Pohjanmaan alueen yhteispäivystyksessä on ajanjaksolla 1.9.2018–31.8.2019 ollut yhteensä 48 086 käyntiä ja ajanjaksolla 1.9.2019–31.8.2020 yhteensä 51 553 käyntiä. Ajalla 1.9.2020–31.8.2021 käyntejä on ollut yhteensä 51 855.

Terveyskeskuslääkärin vastaanotolla yli 10 kertaa vuodessa käyneitä kaikista vastaanotolla käyneistä on Etelä-Pohjanmaalla ollut jonkin verran enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Sekä Etelä-Pohjanmaalla että koko maassa yli 10 kertaa vastaanotolla käyneiden määrä on puolittunut vuodesta 2016 vuoteen 2020. Vuonna 2020 luku oli Etelä-Pohjanmaalla 0,8 prosenttia, kun koko maassa se jäi 0,5 prosenttiin. (Taulukko 16.)

Yli 75-vuotiaiden ensihoidon kuljetusten määrä kotoa ja hoitopaikasta Etelä-Pohjanmaan alueella on ajanjaksolla 1.9.2018–31.8.2019 ollut yhteensä 12 089 kuljetusta ja ajanjaksolla 1.9.2019–31.8.2020 yhteensä 10 639 kuljetusta. Ajalla 1.9.2020–31.8.2021 kuljetuksia on ollut yhteensä 10 570.

Taulukko 15. Päivystyskäynnit perusterveydenhuollossa (ml. yhteispäivystys) / 1 000 asukasta

		2016	2017	2018	2019	2020
Etelä-Pohjanmaa	Miehet	110	129	113	100	97
	Naiset	124	150	141	106	108
	Yhteensä	117	140	127	103	102
Koko maa	Miehet	364	356	375	345	336
	Naiset	445	437	461	422	417
	Yhteensä	405	397	418	384	377

Taulukko 16. Terveyskeskuslääkärin vastaanotolla yli 10 kertaa vuodessa käyneet, % terveyskeskuslääkärin vastaanotolla käyneistä

		2016	2017	2018	2019	2020
Etelä-Pohjanmaa	Miehet	1,2	1,1	1,1	0,8	0,6
	Naiset	1,7	1,6	1,4	1,1	0,8
	Yhteensä	1,5	1,4	1,2	1,0	0,7
Koko maa	Miehet	0,8	0,8	0,8	0,6	0,4
	Naiset	1,2	1,2	1,2	0,9	0,6
	Yhteensä	1,0	1,0	1,0	0,8	0,5

Palvelujen yhteentoimivuus

Etelä-Pohjanmaalla vuonna 2020 terveystalvija käyttäneistä runsas 26 prosenttia koki hoidon saantia haitanneen pompottelun palvelupisteestä toiseen. Määrä on kolmisen prosenttia pienempi kuin vuonna 2018. Vajaa 46 prosenttia koki, että tietojen kyselyn useaan kertaan haittasi hoidon saantia. Sosiaalipalveluja vuonna 2020 käyttäneistä kolmannes koki hoidon saantia haitanneen pompottelun palvelupisteestä toiseen. Määrä on viitisen prosenttia suurempi kuin vuonna 2018. Vajaa 48 prosenttia sosiaalipalveluja käyttäneistä koki vuonna 2020, että palvelun saantia haittasi tietojen kysely useaan kertaan. (Taulukko 17.)

Taulukko 17. Palvelujen yhteentoimivuus

			2018	2020
Hoidon saantia haittasi pompottelu palvelupisteestä toiseen, (%) terveystalvija käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	28,2	25,6
		Naiset	30,2	27
		Yhteensä	29,2	26,3
	Koko maa	Yhteensä	28,4	27

Hoidon saantia haittasi tietojen kysely useaan kertaan, (%) terveystal- veluja käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	43,7	42,3
		Naiset	50,4	48,8
		Yhteensä	47,3	45,7
	Koko maa	Yhteensä	48,2	43,6
Palvelun saantia haittasi pompottelu palvelupisteestä toiseen, (%) sosiaalipalveluja käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	24,7	29,6
		Naiset	32,3	37,7
		Yhteensä	28,5	33,4
	Koko maa	Yhteensä	37,2	37,1
Palvelun saantia haittasi tietojen kysely useaan kertaan, (%) sosiaali- palveluja käyttäneistä	Etelä-Pohjanmaa	Miehet	37,4	43,1
		Naiset	53,9	53
		Yhteensä	45,4	47,7
	Koko maa	Yhteensä	51,2	48,2

Yhdessä sovittu toimintamalli Kelan kanssa

Etelä-Pohjanmaan alueella oli syyskuussa 2020 käytössä yhdessä sovittu toimintamalli Kelan kanssa asiakasasioi- den käsittelyä varten toimeentulotuen ja muiden etuuksien (75 % kunnista ja 40 % yhteistoiminta-alueista), Kelan palveluiden (esim. kuntoutusohjaus ja -konsultointi) (0 % kunnista ja 60 % yhteistoiminta-alueista) sekä sosiaali- huollon erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tunnistamisen ja yhteistyön osalta (25 % kunnista ja 60 % yhteis- toiminta-alueista).

Syyskuussa 2021 koko hyvinvointialueen ja Kelan yhteinen toimintamalli asiakasasioiden käsittelyä varten toimeentulotuen ja muiden etuuksien osalta, Kelan palveluiden sekä sosiaalihuollon erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tunnistamisen ja yhteistyön osalta oli kehitteillä.

Yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten

Etelä-Pohjanmaan alueella 50 prosentilla kunnista ja 80 prosentilla yhteistoiminta-alueista oli syyskuussa 2020 sovittu yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten. Syyskuun 2021 kyselyvastauksen mukaan koko hyvinvointialueen yhteinen toimintamalli työttömien työ- ja toimintakyvyn tuen tarpeiden arviointia varten on kehitteillä. Kyseinen malli on työkyvyn tuen tiimi.

Avun tai tuen saaminen yhdellä yhteydenotolla

Jotta asiakkaan tilanne voidaan arvioida kokonaisuutena ja hän saa tarvittavan avun tai tuen yhdellä yhteydenotol- la, hankealueella toimii monialainen sote-keskus-työryhmä, kehittämisen tarve on tunnistettu ja toimintakulttuurin muutosta tuetaan (ml. viestintä, tilaisuudet, tapahtumat). Jokaisessa työryhmässä on edustettuina monialaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, kokemusasiantuntijat ja järjestöjen edustajat. Asiakasohjausta ja pal- jon palveluja tarvitsevan asiakkaan palvelupolkuja on kehitetty monialaisesti ja monitoimijaisesti. Lisäksi on aloi- tettu omatyöntekijäpilotti ja monialaisen tiimimallin kehittäminen ja hankealueelta on osallistuttu Hyvää vastaan- otto -valmennuksiin.

Oma-arviointi

Syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan esiin onnistumisina sähköinen perhekeskus -kehittäminen kansallisen ohjauksen mukaisesti ja perhekeskus -kehittäminen alueella tehdyn konseptoinnin ja kansallisen mal- lin/määritelmän mukaisesti. Myös monialainen sote-keskustyöskentely sekä teemakohtaiset työryhmät ovat käyn- nissä koko alueella, erityisesti yhtenäistämistyö on edennyt asiakasohjauksessa sekä paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden työryhmässä. Pilotteja on käynnissä yhteisten toimivien käytänteiden löytämiseksi.

Lisäksi oma-arvioinnissa kuvataan asiakasmaksujen yhtenäistämistä koskien sosiaali- ja terveydenhuoltolakien perusteella myönnettäviä palveluja 1.7.2021 voimaanastuneen lain mukaan. Valmistelutyön tuotoksena on asia- kasmaksuohjekirja. Työskentely jatkuu ja etenee vaiheittain osana hyvinvointialueen valmistelua. Päämääränä vuoden 2023 alussa on mahdollisimman yhteneväiset koko hyvinvointialuetta koskevat asiakasmaksut ja niiden kriteerit.

Keskeiset huomiot

Palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, oikea-aikaisuuden ja jatkuvuuden parantaminen

Etelä-Pohjanmaalla yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista kiireettömälle lääkärikäynnille odottaneita on ollut vuoden 2018 alusta vuoden 2021 alkuun jonkin verran vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Huhtikuussa 2021 kuitenkin noin puolet asiakkaista ja lokakuussa 2021 yli 60 prosenttia odotti yli seitsemän päivää, koko massa keskimäärin noin 40 prosenttia. Sairaana-/terveydenhoitajan kiireettömälle käynnille yli seitsemän päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneita on viime vuosina ollut jonkin verran koko maan keskiarvoa enemmän. Määrä pienenee pandemian alettua ja se oli huhtikuussa 2021 noin kymmenen prosenttia ja pienempi kuin maassa keskimäärin, mutta nousi kevään jälkeen koko maan keskiarvoa suuremmaksi. Perusterveydenhuollon suun terveydenhuollon hammaslääkärin kiireetöntä käyntiä yli 90 päivää hoidon tarpeen arvioinnista odottaneiden määrä kasvoi jyrkästi pandemian aikana – toisin kuin koko massa keskimäärin – ja se oli tammikuussa 2021 yli 30 prosenttia, kunnes taas kevästä alkaen pienenee alle viiden prosentin koko maassa määrän ollessa keskimäärin hieman suurempi.

Etelä-Pohjanmaalla hieman useampi kertoi vuonna 2020 asioivansa aina tai usein saman lääkäri kanssa kuin vuonna 2018. Jonkin verran harvempi kertoi asioivansa usein tai aina saman hoitajan kanssa kuin vuonna 2018.

Etelä-Pohjanmaalla asiakas sai syyskuussa 2021 sosiaalihuollon työntekijälle kiireettömän ajanvarausajan keskimäärin 5–7 arkipäivän kuluessa.

Keskeisimpinä onnistumisina syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan ensimmäisen hyötytavoitteen osalta esiin se, että monialainen sote-keskustyöskentely sekä teemakohtaiset työryhmät ovat käynnissä ja pilotteja on käynnistynyt. Lisäksi perhekeskuskehittämisestä nostetaan esiin sähköinen perhekeskus -kehittäminen kansallisen ohjauksen mukaisesti sekä perhekeskus-kehittäminen yhteisesti alueella tehdyn konseptoinnin ja kansallisen mallin/määritelmän mukaisesti.

Toiminnan painotuksen siirtäminen raskaista palveluista ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Etelä-Pohjanmaalla on perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärikäyntien määrä laskenut viime vuosina ja lasku kiihtyi koronaepidemian myötä vuonna 2020. Myös muut kuin lääkärikäynnit ovat laskeneet. Etäasiointikäyntien osuus perusterveydenhuollon avohoidon käynneistä on ollut noin viidesosa kaikista käynneistä, mutta osuus nousi vuonna 2020 voimakkaasti ja oli 27 prosenttia kaikista käynneistä.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0–17-vuotiaiden määrä on alueella ollut viime vuosina hienoisessa kasvussa. Myös 13–17-vuotiaiden erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian avohoitokäyntien määrä ja psykiatrian laitoshoidon 13–17-vuotiaiden potilaiden määrä on kasvanut vuoden 2018 jälkeen. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt ovat Etelä-Pohjanmaalla olleet perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton kirjattuna käyntisyynä kasvussa viime vuosina. Alueella on hankeaikana koulutettu 25 IPC-osajaa.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittämiseen liittyen onnistumisena syksyn 2021 oma-arvioinnissa kuvataan sitä, että psykiatrisen sairaanhoitajan pilotit olivat käynnissä ja että IPC-koulutukset olivat käynnissä TAYS:n johdolla. Alueellinen perhekeskusmalli oli konseptoitu.

Syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan erityiseksi onnistumisiksi se, että suun sairauksien ennaltaehkäisevän työryhmän työskentely on aktiivisesti käynnissä ja että elintapaohjauksen käsikirja sisältö on koostettu, sisällön arviointi on tehty ja kirjaaminen yhteiselle alustalle on käynnissä. Myös monialainen sote-keskustyöskentely ja se, että asiakasohjaustyöskentely ja sen myötä myös hoidon- ja palveluntarpeen arviointityö on käynnistynyt, nostetaan oma-arvioinnissa esiin onnistumisena.

Palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen

Etelä-Pohjanmaalla on asiakastytyväisyys terveysaseman vastaanottopalveluihin hivenen parantunut vuodesta 2018 kaikkien tarkastellun neljän ulottuvuuden osalta. Terveyspalveluja käyttäneistä vuonna 2020 hieman harvempi koki palvelun sujuvaksi kuin vuonna 2018. Sosiaalipalveluja käyttäneistä vuonna 2020 jonkin verran useampi koki palvelun sujuvaksi kuin vuonna 2018.

Etelä-Pohjanmaan alueella asiakaskohtaisia vaikuttavuuden ja toimintakyvyn mittareista syyskuussa 2021 sosiaalipalveluissa Kykyviisari, RAI-välineistöön kuuluvien mittarien ja AVAIN-mittarin käyttö oli laajentunut lähtötilanteesta. Sosiaalisen raportoinnin toimintamalli on otettu käyttöön.

Syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan onnistumisena esiin, että yhtenäinen ja yhteisesti laadittu asiakaspalautelomake otetaan käyttöön kansallisten väittämien julkaisun jälkeen talvella 2022 samalla Qpro-järjestelmällä kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikoissa ja yksiköissä. Lisäksi syksyn 2021 oma-arvioinnissa kolmannen hyötötavoitteeseen liittyvinä onnistumisina nostetaan esiin, että alueellinen perhekeskusmalli on konseptoitu, monialaisen sote-keskuksen konseptointia valmistellaan ja että ensimmäinen maakunnallinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valmistumassa.

Palveluiden monialaisuuden ja yhteentoimivuuden varmistaminen

Etelä-Pohjanmaalla on ollut vuosina 2016–2020 huomattavasti koko maan keskiarvoa vähemmän perusterveydenhuollon päivystyskäyntejä. Määrä on vuoden 2017 jälkeen pienentynyt. Yli kymmenen kertaa terveyskeskuslääkärin vastaanotolla vuoden aikana käyneiden määrä on puolittunut vuodesta 2016 vuoteen 2020.

Terveyspalveluja käyttäneiden osalta arviot palvelujen yhteentoimivuudesta ovat vuonna 2020 jonkin verran paremmat kuin vuonna 2018, sosiaalipalveluja käyttäneiden osalta jonkin verran huonommat.

Syksyn 2021 oma-arvioinnissa nostetaan esiin onnistumisina, että monialainen sote-keskus -työskentely sekä teemakohtaiset työryhmät ovat käynnissä koko alueella, erityisesti yhtenäistämistyö on edennyt asiakasohjauksessa sekä paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden työryhmässä. Pilotteja on käynnissä yhteisten toimivien käytäntöiden löytämiseksi. Lisäksi asiakasmaksujen yhtenäistämistä koskevan valmistelutyön tuotoksena on asiakasmaksuohjekirja.